Ədəbiyyat QƏZETİ

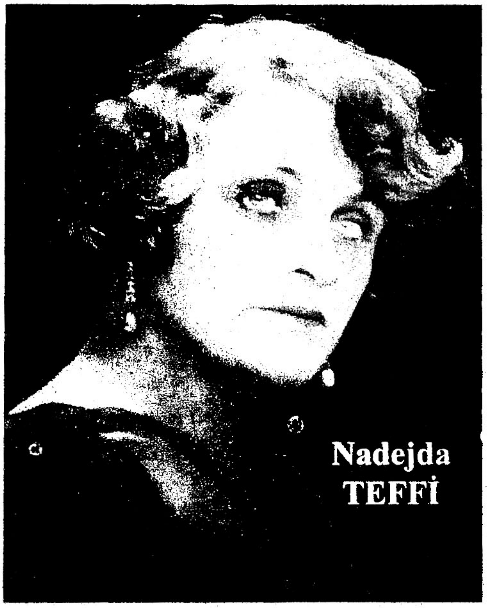

Nadejda TEFFİ

KONSERT

Hekayə

Ancaq Kotomka tək qalmaqdan qorxub qarayanızla getməyə qərar verdi. O, Kotomkanı söhbətə tutdu: İlahi, nə qədər də ağır bir işdir.

Yazmağa yenicə başlayan şair Nikolay Kotomka bərk həyəcanlı idi: Həyatında ilk dəfə xeyriyyə konsertində iştirak etmək üçün dəvət olunmuşdu. Bu dəvət işi tanışla ötüşmüşdüi. Konserti əczaçı tələbələri nikotindən qoruyan cəmiyyət təşkil etmişdi. Kotomka isə əczaçının iki köməkçisini yaxından tanıyan dul qadın Maruxinanın evində kirədə qalırdı. Bir sözlə, hansısa yaylar dartılıb, bağlar qurulduğuna görə əyalətdən yenicə gəlmiş Kotomkanın əlinə dalğın çöhrəsini paytaxt tamaşaçılarına göstərmək imkanı keçmişdi. Dəvət etmək üçün gələn tutqun bənizli saqqallı adam onun qorxusunu daha da artırdı:

-Başa düşürsünüzmü, bizim konsert çox təntənəli olacaq. Şəxsi teatrlardan dəvət olunmuş görkəmli istedadlar və beş "üçulduz". Anlayırsızmı bu, nə deməkdir? Ümidvaram ki, siz də bizi öz iştirakınızla şərəfləndirəcəksiz, xüsusilə ona görə ki, hədəfimiz xoşagələndi. Kotomka söz verdi ki, bu yolda əlindən gələni əsirgəməyəcək və konsert gününəcən düz üç həftə dincliyi özünə haram elədi. Günlərlə güzgü qarşısında durub şeirlərini təmtəraqla oxudu. Səsi tutuldu, arıqladı, rəngi qaraldı. Gecələr pis yatırdı. Yuxuda görürdü ki, səhnədə dayanıb oxumaq istədiyi şeirləri unudub və guya camaat da bir tərəfdən çığırır: "Vurun bu uzunburunu!"

Yuxudan soyuq tər içində oyanıb lampanı yandıraraq yenidən başlayırdı əzbərə. Saqqallı ikinci gəlişində dedi ki, polis Kotomkaya bu iki şeiri oxumağa icazə verib:

"Haçan bütünlüklə yüklənirəm arzularla
Cavan gövdəmi əyirəm sənə sarı."

Və ikinci:

"Söylə, niyə darıxmağa
bənzər xəstəliklə
Mən hərdənbir göz gəzdirirəm sənə."

Saqqallı arxamca kareta göndərəcəyinə söz verib təşəkkürünü bildirdi və xahiş etdi ki, onu aldatmayım.

-Bəs tam-maşaçı ç-çox olacaq?-dili topuq çalaraq Kotomka pıçıldadı.

-Demək olar ki, bütün biletlər satılıb.

Konsert günü rəngi ağarmış və zəifləmiş şair hər hansı bir səbəbdən mərasimə gecikməsin deyə səhər tezdən saçlarını burdurmağa bərbərxanaya getmiş, səsinin yaxşı çıxması üçün iyirmi ədəd çiy yumurta yemişdi. Dünya görmüş şəxs olan, az-çox bu kimi işlərdən başı çıxan dul qadın Maruxina tez-tez onun otağına baş çəkib məsləhətlər verirdi:

-Saat taxmısız?

Mənim saatım y-yoxdu! -Həyəcandan Kotomkanın dişi-dişinə dəyirdi.

-Heç lazım da deyil. Artistlər konsertə gedərkən saat taxmırlar. Tamaşaçılar sizi atıb-tutmağa başlayanda saat qolunuzdan çıxacaq, yerə düşüb sınacaq. Əllərinizi kirşanlamısız? Mütləq kirşanlamaq lazımdır. Mənim bir aktrisa kirəçim var idi, o hətta çiyinlərinə də kirşan vururdu. Sizə isə bu, lazım deyil. Pencəyin altından görünməyəcək onsuz da. Amma istəyirsizsə sizə kirşan gətirə bilərəm. Böyük zövqlə. Hə, bax, daha bir məsləhət: Hökmən gülümsəyin! Yoxsa tamaşaçılar sizi pis qəbul edəcək. Özünüz görəcəksiniz.

Kotomka bu sözləri eşitdikcə bədəni buz kəsilirdi. Saat beşdə üst-başı tamamilə hazır vəziyyətdə oturub kirşanlanmış əllərini gərərək titrəyən dodaqları ilə pıçıldayırdı : "Söylə, niyə darıxmağa bənzər xəstəliklə..." Ağlına heç nə gəlmirdi, qulaqlarında küy var idi, ürəyi bulanırdı. Nəyə görə mən bu işə qol qoydum?-O, darıxırdı.

"Rahat yaşayırdım... Xəstəliklə göz gəzdirirəm.. Rahat yaşayırdım..." Yox, mütləq şöhrətli biri olmalıymışam... "Xəstəliklə mən hərdənbir..." Bu da sənə şöhrət! "Cavan gövdəmi əyərəm mən..." Yenə səhv saldım... Çox gözlədilər. Ev sahibəsi hətta belə bir fikir səsləndirdi ki, onu unudublar və arxasınca heç kim gəlməyəcək. Kotomka buna sevindi, hətta bir az dirçəlməyə başladı və hətta acıdığını da hiss elədi və qəfil on birə on beş dəqiqə qalmış möhkəm zəng səsi eşidildi. Əynində palto, başında papaq olan balaca qarayanız cənabcığaz hövlnak özünü atdı otağa:

-Madmazel Kotomka haradadır? Harada? Aman Allahım-o ümidsiz halda fəryad etdi.

- Mən... Mən... şair kəkələdi.

- Siz? Günahkaram... Mən elə fikirləşirdim ki, siz xanımsınız... Sizin adınız adamı çaşdıra bilər. Hə, eybi yox. Mən şadam! O, şairin əlindən yapışıb yenə bayaqkı ümidsizliklə çığırırdı:

-Ax, başa düşün, başqa saman çöpü tapmayan insan sonuncu saman çöpündən necə yapışarsa bu dəqiqə hamımız sizdən elə yapışmışıq.

O əllərini yana açaraq ətrafa nəzər saldı:

-Hə, anlayırsınız, tamamilə yoxdur! Artistlərin arxasınca üç kareta göndərmişik - heç biri geri dönməyib. Mən deyirəm onlardan beh almaq lazım idi, bax, o zaman qayıdardılar. Markin isə by barədə mənimlə mübahisə edir. Başa düşürsünüz? Tamaşaçılar başdan-ayağa nadanlardan ibarətdi, elə təsəvvür edirlər ki, əgər konsertdisə həmin dəqiqə kimsə oxuyub oynamalıdır. Başa düşmürlər ki, konsertə gəlmisənsə gözləmək lazımdır. Allah xatirinə, bir az tələsin. Orda hansısa yaramaz skripkaçı-deyirəm belə birini niyə dəvət edirlər, - beş dəqiqə skripkasının yayını yelləyib çıxıb getdi evinə. Biz ondan xahiş edirik yenidən səhnəyə çıxsın, o isə bəyan edir ki, üzünü təraş etməyi unudub. Heç belə bir cəfəng söz eşitmisiniz? Hə, sizin notlar hardadı? Getmək vaxtıdı.

-Mənim notum yoxdu!

Kotomka özünü itirdi:

-Mən musiqiçi deyiləm.

-Hə, siz notları götürün, orda çalan tapılar. Bu yerdə ev sahibəsi ortaya atılıb işi həll elədi. Hardansa bir not kitabı tapıb gətirdi.

-"Balaca Rubinşteyn" - dörd əllə ifa etməkdə ustalaşmaq üçün.

Küçə qapısına çıxdılar. Tələsərək büdrəyə-büdrəyə qabaqda gedən qarayanızın arxasınca qoyun kimi müti və buruq Kotomka gəlirdi:

-Bağışlayın, mən karetayla gəlməmişəm. Karetalar hələ ki, qayıtmayıblar. Lakin əgər siz istəyirsinizsə ayrı faytonda gedə bilərsiniz. Biz əlbəttə, xərcini ödəyərik.

Ancaq Kotomka tək qalmaqdan qorxub qarayanızla getməyə qərar verdi. O, Kotomkanı söhbətə tutdu: İlahi, nə qədər də ağır bir işdir. Hələ Buninin arxasınca getməliyəm. Siz bilmirsiniz o şəxsi evlərdə oxuyur?

-B-bilmirəm... Görməmişəm.

Mən əyalətdən bu yaxınlarda gəlmişəm, bağışlayın, hələ ki, bir dəfə də olsun operada olmamışam. Leonid Andreyevin balalaykada çalıb-oxumağını eşitmişəm. Pis deyil. Rus çölünün genişliyi, vüqarlı genişlik. Sonra Vladimir Tixonov konsertdə iştirak edəcəyinə söz verib. O, deyəsən royalda çalır. Bir də biz Nemiroviç-Dançenkonu çağırmaq istəyirdik. Mən onu dəvət etmək üçün getdim, ancaq o oxumaqdan imtina elədi. Siz tez-tez konsertlərdə oxuyursuz?

- Mən? Kotomka təəccübləndi.- Mən heç vaxt oxumamışam.

- Hə, bu dəfə artıq boyun qaçıra bilməyəcəksiz. Bu gün sizə oxumaq lazım gələcək. Yoxsa siz bizi elə incitmiş olarsınız ki, Allah göstərməsin. Kotomka az qala ağlayacaqdı.

- Mən axı şeirləri... İki şeir oxuyacam.. "De görüm niyə" və "Haçan ki, bütünlüklə yüklənirəm". Mən şeirləri təmtəraqla söyləyirəm.

- Təmtə... Siz yaxşı olar ki, oxuyasınız. Eyni sözləri nəğmə kimi oxuyun. Tamaşaçılar bunu daha çox qiymətləndirir. Həqiqətən nəğmə oxumaq varkən danışmaq nəyə lazımdır? Nəhayət, gəlib çatdılar. Qarayanız kirşədən topası üstə düşdü yerə. Kotomkanın başı hərləndi və alnı küçə qapısının önündəki sütuna dəydi. - Şişəcək... Eybi yox! - O məyus-məyus fikirləşdi və əlini aparıb yaralanmış alnını ovuşdurmadı. Artistlər üçün ayrılmış otaqda tüstü ərşə dirənmişdi. On nəfərə yaxın qorxmuş gənc adam və elə o qədər də ağlını itirmiş bir dəstə xanım bir-birlərinin üstünə qışqıraraq ortalıqda dəli kimi dolaşırdılar. Kotomkanı görən kimi hamı

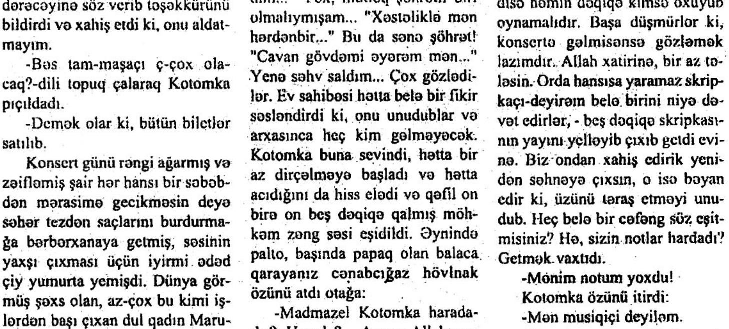

ona tərəf cumdu

-Ah... hə, artıq bir nəfər gəlib. Keç soyun! Camaat ağlını itirir. Yalnız bir skripkaçı var idi, onun da çıxışı bitəndən sonra məcbur olduq antrakt elan edək.

-Daha çox oxuyun. Allah xatirinə, daha çox oxuyun. Yoxsa siz bizi məhv edəcəksiniz.

-Neçə şeir oxuyacaqsız?

-İki.

-Qırx beş dəqiqəni idarə eləməyə yetər?

-Y-yox... Ancaq altı dəqiqə...

-O bizi məhv edəcək. Onda yenə nəsə oxuyun. Başqa şeirlər oxuyun.

-Başqa şeirlər olmaz, - baş sərəncamçının səsi digərlərinin səsini üstələdi. Biz cərimə ödəmək arzusunda deyilik. Qarayanız yerindən sıçradı:

-Hə, o zaman oxuyacağı iki şeiri çox yavaş oxusun, Madmazel Katomka... Bağışlayın, mən elə... Çox yavaş oxuyun, sözləri elə uzadın ki, yarım saat səhnədə qala biləsiniz. Anlayın, biz sizdən saman çöpündən yapışan kimi yapışmışıq. Qapı arxasından boğuq uğultu və ayaq tappıltıları eşidildi:

-Oy, vaxtdır! Çıxarın onu səhnəyə!

Və budur, Kotomka tamaşaçıların qarşısındadı.

-İlahi, yardım et. Söz verirəm, bir də heç vaxt...

-Həmən başlayın!

-Arxadan qarayanız ötməyə başladı. Katomka ağzını açdı və yanıqlı-yanıqlı mələdi:

-Haçan bütünlüklə yüklənirəm... Yavaş! Yavaş! Bədbəxt etməyin bizi. Pıçıltı fit kimi səslənirdi.

Ucadan!-Tamaşaçılar qışqırırdılar.

-C-cavan gov-də-mi...

-Ucadan!

-Ucadan!

-Əhsən!

Tamaşaçılar əməlli-başlı əylənirdilər. Arxa sıradakılar yaxşı görmək üçün yerlərindən qalxmışdı. Əsəbi halda zingildəyərək kimsə qəhqəhə çəkirdi. Hamı dalğalanıb pıçıldaşaraq səhnədən üz çevirirdi. Birinci sırada oturmuş xanımlardan biri ciyildəyərək qaçıb getdi.

-Ə-yi-yi-yirəm m-əns-əə... - Kotomka mələyirdi. O. Özü də dəhşət içərisindəydi. Göz bəbəkləri ölülərin gözləri kimi üst kirpiklərinin altında gizlənmişdi, başı yana əyilmişdi və naqolay qoyulmuş bir ayağı açıq-aydın möhkəmcə titrəyirdi. O, hər iki şeiri tezbazar inildəyib tamaşaçıların vəhşi uğultu və alqış sədaları altında səhnəni tərk etdi.

Qarayağız onun üstünə cumdu:

-Siz neylədiz? Heç on beş dəqiqə keçmədi. Gərək yavaş oxuyaydınız. Siz isə öküz kimi mədkarsınız. Yenə qayıdın səhnəyə.

Və Kotomkanı vurub ikinci dəfə səhnəyə çaxartdılar. Artıq o, nə edəcəyini bilirdi. Dərhal bayaqkı vəziyyətdə dayanıb başladı:

-Ha-ha-haçan bütünlüklə...

Zalda dəhşətli bir gurultu var idi. Və o, demək olar ki, öz səsini eşitmirdi. İnsanlar gülməkdən yırğalanıb xəstə kimi zarıyırdılar. Bir çoxları yerlərini tərk edib qapının ağzına yığışaraq bir qədər sakitləşmək üçün Kotomka tərəfə baxmamağa çalışırdılar. Qarayanız şairi pərtlikdən pörtmüş üzlə qarşıladı. Hə, indi pis deyil. Əsas odur ki, camaatın xoşuna gəldi. Artistlər üçün ayrılmış otaqda isə qızılı oğlanlı səsli ümidsizliyə qapılmışdılar. Heç kəs gəlməmişdi. Baş sərəncamçılar nə barədəsə pıçıldaşıb divanın yanında dayanaraq alnının tərini silən və köpmüş at kimi nəfəs alan Kotomkaya yaxınlaşdılar.

-İnanın, cənab şair, biz çox utanırıq, ancaq sizdən yenə nəsə oxumağınızı xahiş etməyə məcburuq. Yoxsa biz məhv olacağıq. Ancaq xahiş edirik, bayaqkı şeirləri oxuyun. Yoxsa sizə görə gərək cərimə ödəyək.

Tamamilə heç nə anlamayan Kotomka üçüncü dəfə səhnəyə çıxdı. Tamaşaçıların içində kimsə ucadan sevinclə bağırdı:

-Pah! Bu yenə burdadı! Hə, mən bunu sizə deyim...

-Qəribə xalqdır!-Kotomka düşünürdü.-Lap vəhşidirlər. Əgər onlara bir şey xoş gəlirsə qəhqəhə çəkirlər. Onlara Madonnanın şəklini göstər, yəqin ki, gülməkdən partlayarlar. O, boğazını arıtladı və başladı:

-Ha-ha-a-ça-a-an.

Birdən son cərgələrdən əyninə teleqrafçı gödəkçəsi geyinmiş ucaboylu yekəpər bir adam əllərini yuxarı qaldıraraq gur səslə bağırdı:

-Əgər yenə siz öz gövdəniz barədə oxuyacaqsınızsa ləyaqətlə xəbərdarlıq edin, ona görə ki, bu, sizin üçün çox pis nəticələnə bilər!

Ancaq Kotomka elə vıyıldayırdı ki, teleqrafçının həyəcanlı səsini eşidə bilməzdi. Kotomkaya əlli qəpik faytonpulu verdilər. O, yolboyu öz fikirlərinə acı-acı gülümsəyirdi: "Bax, mən indi adlı-sanlı adamam, camaatın sevimlisiyəm. Ancaq məgər mən xoşbəxtəm? Məgər mən ruhlanmışam? "Şöhrət nədir? Müğənninin nimdaş köynəyindəki parlaq yamaq". Mən elə düşünürdüm ki, şöhrət necəsə başqa cür hiss olunur. Bəlkə məndə sadəcə, şöhrətpərəstlikdən əsər-əlamət yoxdu?"

Rus dilindən tərcümə etdi:
Xuraman HÜSEYNZADƏ